

EUROOPAN TIETOSUOJAVALTUUTETTU

Tiivistelmä Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnosta, joka koskee tehokasta lainvalvontaa digitaalitaloudessa

(Koko lausunto on luettavissa englanniksi, ranskaksi ja saksaksi Euroopan tietosuojavaltuutetun verkkosivuilla www.edps.europa.eu)

(2016/C 463/09)

Henkilötietojen käsitteleminen on verkkopalveluissa välttämätöntä. EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden strategiassa tunnustetaan datavetoisessa teknologiassa ja datavetoisissa palveluissa piilevä potentiaali toimia talouskasvun veturina. Internetissä tarjottavat palvelut ovat tulleet riippuvaisiksi yksilöiden seurannasta, jota harjoitetaan usein salaa. Käyttäjät eivät yleensä ole tietoisia seurannan luonteesta tai laajuudesta. Näitä markkinoita hallitsevat yritykset saattavat pystyä sulkemaan markkinoilta uudet tulokkaat, jotka kilpailevat yksilöiden oikeuksia ja etuja mahdollisesti edistävillä tekijöillä. Markkinoita hallitsevat yritykset saattavat myös asettaa ehtoja, jotka ovat epäoikeudenmukaisia, ja käyttävät kuluttajaa hyväksi. Verkkopalveluiden tarjoajien ja kuluttajien välisen suhteen epätasapainon selvä paheneminen saattaa kaventaa valinnanvaraa, vähentää innovointia ja heikentää yksityisyyteen liittyvien takeiden laatua. Tällainen epätasapaino voi myös nostaa tosiasiallisen hinnan (henkilötietojen paljastamisen osalta) paljon korkeammaksi, kuin mitä täysin kilpailukykyisillä markkinoilla olisi odotettavissa.

Euroopan tietosuojavaltuutettu antoi vuonna 2014 alustavan lausunnon ”Yksityisyyden suoja ja kilpailukyky massadatan aikakaudella”. Se havaitsi, että avoimuuden, vastuuvälillisyyden, valinnanvaran ja yleisen hyvinvoinnin ilmeisistä synergieduista huolimatta EU:n tietosuoja-, kuluttajansuoja- ja kilpailulainsäädännön noudattamisen valvonta ja yrityskeskittymien valvonta oli yleensä hyvin nurkkakuntaista. Sen vuoksi se käynnisti keskustelun siitä, miten EU:n tavoitteita ja standardeja voitaisiin soveltaa kokonaisvaltaisemmin. Tässä uudessa lausunnossa esitetään, että digitaalisten sisämarkkinoiden strategia tarjoaa tilaisuuden yhtenäiselle lähestymistavalle. Siinä myös päivitetään vuoden 2014 alustavaa lausuntoa muutamilla EU:n toimielimille annettavilla käytännön suosituksilla tilanteen korjaamiseksi. Lausunnossa käsitellään kasvavaa huolta siitä, että yksilöiden edut – rekisteröityinä yksilöinä ja kuluttajina – voivat olla uhattuina digitaalimarkkinoiden keskittymisen seurauksena.

EU:n toimielinten ja elinten sekä EU:n lainsäädäntöä täytäntöön panevien kansallisten viranomaisten on pidettävä EU:n perusoikeuskirjassa vahvistetut oikeudet ja vapaudet voimassa. Useat perusoikeuskirjan määräykset, kuten oikeus yksityisyyteen ja henkilötietojen suojaan, sanavapaus ja syrjintäkielto, ovat uhattuina verkkoympäristössä nykyisin vallitsevien normien ja normatiivisen käyttäytymisen johdosta. EU:lla on jo riittävästi välineitä, joiden avulla voidaan puuttua yksilöiden ja yleisesti koko yhteiskunnan edun vastaisiin markkinoiden vääristymisiin. Monilla digitaalimarkkinoiden käytännöllä saatetaan rikkoa kahta tai useampaa sovellettavaa säännöstöä, joiden kaikkien taustalla on ajatus oikeudenmukaisuudesta. Monien viime kuukausina julkaistujen tutkimusten tavoin Euroopan tietosuojavaltuutettu vaatii lisäämään vuoropuhelua, aiemmista kokemuksista opiksi ottamista ja jopa yhteistyötä digitaaliympäristössä toimimista sääntelevien viranomaisten välillä. Se painottaa myös, että EU:n on turvattava perusoikeuskirjassa vahvistettujen oikeuksien ja vapauksien toteutumisen edellytykset sekä verkkoympäristössä että sen ulkopuolella.

Tässä lausunnossa suositellaankin EU:n digitaalialan lainvalvontaa koskevan digitaalisen tiedonvälitysjärjestelmän perustamista. Digitaalinen tiedonvälitysjärjestelmä on sääntelyelinten vapaaehtoinen verkosto, jossa jaetaan vapaaehtoisesti kyseisten viranomaisten toimivaltaan kuuluvia tietoja mahdollisista digitaalisissa ekosysteemeissä tapahtuneista väärikkäytöksistä ja tehokkaimmista tavoista puuttua niihin. Tätä tulisi täydentää ohjeilla siitä, miten sääntelyviranomaiset voisivat soveltaa johdonmukaisesti yksilöä suojaavia sääntöjä. Euroopan tietosuojavaltuutettu suosittelee myös, että EU:n toimielimet tarkastelisivat ulkopuolisten asiantuntijoiden avulla sellaisen yhteisen alueen luomista internetiin, jolla yksilöt pystyisivät olemaan vuorovaikutuksessa keskenään ilman, että tulevat seuratuiksi. Lopuksi suositellaan päivittämään sääntöjä siitä, miten viranomaisten olisi sovellettava yrityskeskittymien valvontaa internetin yksityisyyden, henkilötietojen ja sananvapauden suojaamiseksi paremmin.

I. KESKUSTELUN AVAUS

1. Lausunnon tausta ja rakenne

Vuonna 2014 annetussa alustavassa lausunnossa ”Yksityisyyden suoja ja kilpailukyky massadatan aikakaudella”, jäljempänä ”alustava lausunto”, verrataan tietosuoja, kilpailua ja kuluttajansuojaa koskevaa EU:n lainsäädäntöä ja todetaan,

että digitaalimarkkinoiden yhteydessä oli nähtävissä joitakin ilmeisiä synergiaetuja ⁽¹⁾. EU:n toimielimille annettiin muutamia alustavia suosituksia, joita hiottiin Euroopan tietosuojavaltuutetun kesäkuussa 2014 järjestämässä työpajassa ⁽²⁾:

1. Henkilötietojen arvoa digitaalimarkkinoilla olisi pyrittävä ymmärtämään paremmin ja markkina-analyysiin liittyviä lähestymistapoja olisi tarkistettava erityisesti maksuttomina mainostettavien verkkopalveluiden kohdalla. Lainvalvontaan liittyvien päätösten vaikutusta olisi analysoitava taannehtivasti jälkikäteen.
2. Olisi pohdittava, miten yksityisyyttä vahvistavaa teknologiaa voitaisiin hyödyntää kilpailuetuna.
3. EU:n lainsäädäntöä ja sen merkitystä 2000-luvun digitaalimarkkinoille olisi tarkasteltava uudelleen.
4. Viranomaisten välisen yhteistyön käytännön vaiheita, kuten tiiviimpää vuoropuhelua ja yhteisiä tutkimuksia, olisi pohdittava.

VI. PÄÄTELMÄT

Ihmisoikeudet on tarkoitettu keinoksi, jolla yksilöt suojautuvat valtion puuttumiselta asioihin. Kilpailuoikeuden juuret juontuvat poliittisista päätöksistä hajottaa monopolivallan väärinkäyttö koko yhteiskunnan hyödyksi. Kuluttajanoikeudet otettiin käyttöön suojamuuriksi hyväksikäyttöä harjoittavia kauppiaita vastaan.

Massadatan tarjoamiin tuottavuuden ja liitettävyyden edistämismahdollisuuksiin olisi yhdistettävä massadatan suojaamista koskevat takeet. EU on asettunut viime vuosina johtavaan asemaan ja pyrkinyt herättelemään kilpailua digitaalialan korkeimmista yksityisyyttä koskevista normeista. Yleinen tietosuoja-asetus toimii viitekohtana henkilötietojen suojaamiselle digitaalitaloudessa. Jotta digitaalitalous ja -yhteiskunta perustuisivat EU:n arvoille, EU voisi tehdä vieläkin enemmän käytettävissään olevilla välineillä yksityisyyttä edistävien ja perusoikeuksia vahvistavien tuotteiden ja palveluiden varmistamiseksi. Avoimuuden lisääntyminen, oikeudenmukainen kohtelu, todellinen valinnanvara ja sellaisten toimintamallien markkinoille pääsyn turvaaminen, joissa seuranta ei käytetä, ovat täysin yhteensopivia ja toisiaan täydentäviä tavoitteita.

Digitaalisten sisämarkkinoiden strategia tarjoaa EU:lle todellisen tilaisuuden pyrkiä yhdessä kohti näitä tavoitteita. EU:n lainsäädännön voimassa olevien säännösten tehokas täytäntöönpano on ensiarvoisen tärkeää. Euroopan tietosuojavaltuutettu uskoo, että sen suositukset digitaalialan lainvalvontaa koskevan digitaalisen tiedonvälitysjärjestelmän perustamisesta, kokonaisvaltaisempi yrityskeskittymiä koskeva lähestymistapa ja EU:n arvoihin perustuvan yhteisen alueen edistäminen olisivat tärkeitä edistysaskelia. Tietosuoja ja yksityisyyttä koskeva lainsäädäntö lisääntyy nopeaan tahtiin eri puolilla maailmaa, joten tällaisen tiedonvälitysjärjestelmän avulla olisi rakennettava siltoja muualle maailmaan vuoropuhelun ja yhteistyön lisäämiseksi kaikkien, samojen digitaalialan haasteiden kanssa painivien maiden kanssa.

Keskustelu ei pääty tähän. Euroopan tietosuojavaltuutettu aikoo jatkaa keskustelun herättelemistä sekä yksilöiden etujen ja oikeuksien suojelua häiritsevän nurkkakuntaisuuden purkamista.

Tehty Brysselissä 23. syyskuuta 2016.

Giovanni BUTTARELLI

Euroopan tietosuojavaltuutettu

⁽¹⁾ Euroopan tietosuojavaltuutetun alustava lausunto "Privacy and Competitiveness in the Age of Big Data, The interplay between data protection, competition law and consumer protection in the Digital Economy", maaliskuu 2014.

⁽²⁾ Työpajasta laadittu raportti "Report of workshop on Privacy, Consumers, Competition and Big Data 2 June 2014"; <https://secure.edps.europa.eu?EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/consultation/Big%20data>